

**การศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน
(แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง)**

**THE STUDY OF THE RESULTS OF THE POLICY ON TOURISM
PROMOTION OF THE LESS-VISITED AREA CITY IN THE UPPER
NORTHERN; (PHRAE, NAN, LUMPHUN, AND LUMPANG)**

ศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ*
Sirikhuan Panyarien And Others

Received: 2020-10-06
Revised: 2020-12-29
Accepted: 2020-12-31

บทคัดย่อ

การศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ตลอดจน ศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน โดยการสัมภาษณ์และจัดประชุมระดมความคิดเห็น มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง ตลอดจน ตัวแทนผู้นำชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยได้ศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมของนโยบายที่มีต่อพื้นที่ และภาพรวมพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวได้สังเกตเห็นข้อดีในการส่งเสริมผลักดันการท่องเที่ยวเมืองรอง โดยมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในทุกช่วงฤดูกาล ตลอดจน การผลักดันนำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเมืองรอง นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว

* นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

วาริชต์ มัชฌมบุรุษ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

พจน์พิตดา ศรีสมพงษ์ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ABSTRACT

This study of the effects policy on tourism promotion of the less-visited area, secondary city in the upper northern; Phrae, Nan, Lumphun, and Lumpang. This objective is to analyze the policy promoting the less-visited area, secondary city in the upper north region such as Phrae, Nan, Lamphun, and Lampang. Also to study the attitudes of tourism stakeholders towards policy of the promotion of the less-visited area tourism in the upper north. As a result, the interview and brainstorm which has a stake in tourism in the area including of the tour operator and the accommodation, the business operator food and beverage, the entrepreneurs export products and souvenirs, transportation business operator, the recreation and entertainment entrepreneurs, as well as the representatives of community leaders in the area. The result of studying economic, social, cultural and environmental impacts of the policy concern the area found that tourism stakeholders have realized the advantages of promoting tourism in the less-visited area city. The last overall picture found that tourism stakeholders recognize the advantages in promoting, the tourism in the secondary cities by preparing to accommodate the group of tourists who travel in every season as well as to push forward the existing cultural capital to continue to increase tourism value.

Keywords: the Less-visited area, the policy on tourism promotion

1. บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในสถานการณ์แนวโน้มที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทาง แบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยม เป็นการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ในทางกลับกันทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีขีดความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้เกิดการตระหนักถึงการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาสินค้าบริการทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ชื่นชอบ ปังบอกความเป็นตัวตนของนักท่องเที่ยวได้¹

ที่ผ่านมา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564) โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายด้านการท่องเที่ยวและกีฬาให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ได้นำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. 2560-2564) และแผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560-2564) รวมทั้ง การศึกษาความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ประสบในระหว่างการทำงานตามยุทธศาสตร์กระทรวง

¹ กรวรรณ สังขร, แหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวตลาดใหม่, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555).

การท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2555 -2559 เพื่อนำมาประกอบกับทิศทาง สถานการณ์และความเป็นไปในตลาด การท่องเที่ยวและกีฬา ทั้งในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการ กำหนดแนวทางและทิศทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและกีฬาของประเทศให้มีความสอดคล้องกับ นโยบายของรัฐบาลและสอดคล้องกับแผนในระดับต่าง ๆ มาเป็นกรอบแนวคิดและทิศทางในการจัดทำ ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 - 2564)²

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในยุทธศาสตร์ชาติ พบกรอบพัฒนาประเทศระยะยาว เพื่อให้ประเทศบรรลุ วิสัยทัศน์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยครอบคลุมตั้งแต่ปี 2561-2580 ในส่วนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับโลก หรือ เป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยว ระดับโลก โดยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นพัฒนาระดับท้องถิ่น มีนโยบายชัดเจนที่มุ่งเน้นให้ ความสำคัญด้านการท่องเที่ยว โดยหวังสร้างและกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นและชุมชน ด้วยการส่งเสริม ผลักดันนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ ให้เดินทางเชื่อมโยงจากเมืองหลักสู่เมืองรอง เพื่อผลประโยชน์จะได้ เข้าสู่ท้องถิ่น โดยเริ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ด้วยการเข้าถึงแหล่งพื้นที่และประชาสัมพันธ์อย่างเป็น ระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ รู้จักเมืองรองมากขึ้น และหวังให้การมาเที่ยวและ สัมผัสเมืองรอง จะทำให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด จากนโยบายดังกล่าวทำ ให้เกิดแนวคิดต่อยอดขยายผลของ ส่งผลให้ครั้งแรกของปี 2561 ภาพการท่องเที่ยวใน 55 เมืองรองมีการ ขยายอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างรายได้ถึง 1.16 แสนล้านบาท เติบโตกว่า 9% จากจำนวนนักท่องเที่ยวทั้ง ไทยและต่างประเทศที่ไหลเข้าสู่เมืองรองรวมกันกว่า 38 ล้านคน เพิ่มขึ้นเกือบ 5% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกัน ของปีที่แล้ว กระแสการตอบรับเป็นไปในทิศทางที่ดี³

สำหรับการท่องเที่ยวของภาคเหนือมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ มีด้านทัศนียภาพ ที่สวยงาม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ความเป็นมิตรของผู้คน แหล่งมรดกโลกด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่ประเทศเพื่อนบ้าน พบการ ขยายตัวของตลาดเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาผจญภัย การ ท่องเที่ยวชุมชน การพำนักระยะยาว การท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง แต่เมื่อพิจารณาจาก รายได้จากการท่องเที่ยวและจำนวนของนักท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวในเมืองท่องเที่ยวหลัก จากประเด็น ปัญหาพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาพื้นที่ศึกษาวิจัย คือ พื้นที่ภาคเหนือตอนบน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้นโยบาย ผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ภาคเหนือ ที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวเมืองรอง มากน้อยเพียงใด อันจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการ ท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือตอนบน ที่มีการส่งเสริมอย่างถูกทิศทาง และความยั่งยืนต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564), สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2561, จากเว็บไซต์ https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=312

³ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, นโยบายการท่องเที่ยว, สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จากเว็บไซต์ https://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=5953&filena_me=index

2.1 วิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

2.2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

3. วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษา ค้นคว้าเอกสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างข้อคำถาม และได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยการเก็บข้อมูลจากประชากรผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ ได้เลือกพื้นที่เมืองรองภาคเหนือตอนบน 4 จังหวัด ได้แก่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง โดยได้ลงพื้นที่ เพื่อจัดประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเมืองรอง ที่ผ่านการตรวจประเมินโครงการตรวจประเมินมาตรฐานของสำนักทะเบียนและธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานที่พักเพื่อการท่องเที่ยวโรงแรม รีสอร์ท มุลนิธิมาตรฐานโรงแรมไทย และมาตรฐานที่พัก กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย โดยสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง ที่ผ่านการตรวจประเมินมาตรฐานความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวของกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวของกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ตลอดจน ตัวแทนผู้นำชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ทั้งนี้ ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมระดมความคิดเห็น มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

4. ผลการศึกษา

4.1 การวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

จากการศึกษากรอบแนวคิดและหลักการของการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ในยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้พบยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน โดยมีแนวทางการสร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ตลอดจนการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการส่งเสริมความสมดุลของพื้นที่ในการท่องเที่ยว อันเป็นการกระจายรายได้และ

จำนวนนักท่องเที่ยว และกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาสินค้า บริการที่มีความโดดเด่น สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ก่อเกิดการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือเทศกาลประจำปี สถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ (Man - Made Attractions) ทั้งนี้ ยังได้พบว่า แนวทางการพัฒนาในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) มีการกำหนดแนวทางระยะสั้น พ.ศ. 2560-2564 (Quick-win) โดยมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองรอง เพื่อสร้างความสมดุลเชิงพื้นที่ และกำหนดแนวทางระยะกลาง พ.ศ. 2560-2564 (Medium-term) อันเป็นการยกระดับศักยภาพจังหวัดรองผ่านการจัดตั้ง บังคับใช้มาตรฐานและการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน เพื่อส่งเสริมความสมดุลเชิงพื้นที่ในการท่องเที่ยว

ในด้านงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง พบแหล่งงบประมาณจากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดับภูมิภาค และ ระดับจังหวัด โดยมุ่งส่งเสริมการนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด เพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้กับพื้นที่ มีการกำหนดเรื่องราวที่จะช่วยเสริมจุดเด่นของจังหวัด รวมทั้ง การมุ่งนำเสนอประสบการณ์ การรับรู้อัตลักษณ์เมืองรอง และปลูกจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันนำไปสู่ การช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้ถึงท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ลดความเหลื่อมล้ำพร้อมกับกำหนดเป้าหมายชัดเจนให้ผลิตภัณฑ์การกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวรอง เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่พื้นที่ให้มากขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชนด้วยการผลักดันให้นักท่องเที่ยวเดินทางเชื่อมโยงจากเมืองหลักสู่ “เมืองรอง” มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ กระแสการท่องเที่ยวของโลก ที่พบว่านักท่องเที่ยวปัจจุบัน มีความนิยมท่องเที่ยวชุมชนและท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดทำโครงการศึกษา พฤติกรรม และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ที่เดินทางเพื่อค้นหาประสบการณ์แบบท้องถิ่น (Local Experience) พบว่า นักท่องเที่ยว ภูมิภาคยุโรปและอเมริกา มีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยว เพื่อความบันเทิงและการผ่อนคลายในบรรยากาศแบบท้องถิ่น (Aesthetic and Entertainment) ส่วนนักท่องเที่ยวจากประเทศญี่ปุ่นมักเดินทาง ท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ (Education) ในขณะที่นักท่องเที่ยว กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียนิยมเดินทางท่องเที่ยวแบบชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจของชีวิตประจำวัน และค้นหาสิ่งแปลกใหม่ (Escape) และกิจกรรมแบบ Local Experience ที่นักท่องเที่ยวต่างประเทศสนใจ เข้าร่วมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ได้แก่ การปั่น จักรยาน การล่องเรือภายในชุมชน ตลอดจนกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ เช่น เรียนทำอาหารไทย เรียนมวยไทย

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมดังกล่าว สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง สอดคล้องตามนโยบายลดความเหลื่อมล้ำ จากเมืองรองที่รัฐบาลประกาศเพื่อสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือกระจายรายได้ โดยการวางโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อกับการเดินทางและเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว การวางโครงข่ายการคมนาคม สร้างระบบรางรถไฟที่พาดผ่านเมืองรอง และการพัฒนาสนามบินในภูมิภาค ที่ผ่านมา พบบทบาทของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ผลักดันส่งเสริม ทำให้การท่องเที่ยวเมืองรองเกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สร้างรายได้ และจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ เพิ่มขึ้นเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวได้กระจายอย่างทั่วถึงและลงลึกถึงระดับชุมชน เป็นการยกระดับรายได้ของฐานรากให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นผู้นำในการบริหาร

จัดการแหล่งท่องเที่ยว ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ช่วยกระจายรายได้ผ่านการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้เสริมแก่คนในชุมชน สนับสนุนให้คนในชุมชนได้เรียนรู้การมีรายได้จากหลากหลายช่องทางแล้ว ยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ยกกระดับรายได้ในชุมชนและท้องถิ่นให้ดีขึ้น เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไทยอย่างยั่งยืน โดยได้ส่งเสริมผ่านโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง Amazing Thailand Amazing Thailand go local Amazing Thai Tae, “10 เมืองต้องห้าม...พลาด” ,โครงการ กาลครั้งนั้น...ความฝันผลิบาน ,ท่องเที่ยววิถีไทย ,โครงการ วันธรรมดาน่าเที่ยว, Thailand Tourism Festival, โครงการ ไทยเที่ยวไทย, 12 เมืองต้องห้ามพลาด,โครงการ เที่ยวไป – รังไป Like a local , 12 เมืองต้อง- โครงการ ต้องห้ามพลาด...PLUS และโครงการ ส่งเสริมเมืองทางเลือก

4.2 ด้านความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน

จากการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) พบการดำเนินงานระดับท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาประสานงานกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้มีการนำหลักการและแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ให้ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาครับทราบและนำไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิบัติการการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ โดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในทุกๆระดับ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน และผู้รับบริการ ผลของการพัฒนาไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนระดับชุมชน โดยสนับสนุนให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสมโดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

ในการดำเนินงานของทางภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ส่งผลต่อทางด้านการท่องเที่ยวทั้งในแง่ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยการความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ 1: แสดงผลสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านเศรษฐกิจ ในพื้นที่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของ		✓	

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ที่ระลึก			
ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง		✓	
ผู้นำชุมชนท่องเที่ยว	✓		

ด้านความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านเศรษฐกิจ ได้พบว่าชุมชนบางแห่งที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว มีโอกาสสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น อาทิ จังหวัดลำปาง ถ้าสบเต็งที่มีความงามของหินงอก หินย้อย มีความยาวที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อศึกษาของผู้สนใจได้ นอกจากนี้ พบความคิดเห็นของธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มและตัวแทนชุมชนท่องเที่ยว ที่เล็งเห็นว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ได้กระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี อาจเนื่องจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาไกลจึงต้องการที่พักแรม และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 2: แสดงผลสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านสังคม ในพื้นที่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านสังคม		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง	✓		
ผู้นำชุมชนท่องเที่ยว	✓		

ทั้งนี้ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านสังคม ได้พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการลดการโยกย้ายของคนในชุมชน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เรียนจบการศึกษา ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว และมาช่วยบริหารจัดการร่วมกับคนในชุมชน ลดการโยกย้าย เดินทางเข้าสู่เมืองหลวง จากตารางพบว่าส่วนใหญ่เล็งเห็น

ว่านโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ส่งผลกระทบในระดับกลาง อาจเนื่องมาจาก อัตราการลดการโยกย้ายของคนในพื้นที่ยังมีจำนวนน้อย และอาจจะต้องเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม

ตารางที่ 3: แสดงผลสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านวัฒนธรรม ในพื้นที่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านวัฒนธรรม		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง	✓		
ผู้นำชุมชนท่องเที่ยว	✓		

ด้านความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านวัฒนธรรม ยังพบว่า ในจังหวัดน่าน คนชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการสวมใส่ผ้าขึ้นเพื่อเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และจังหวัดแพร่ พบการนำเอาภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มาต่อยอดเรื่องราวผ่านวัฒนธรรม จนสามารถสร้างความโดดเด่นให้แก่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้ และพบผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก จังหวัดลำปางและลำพูน ที่มุ่งเน้นการนำเอาภูมิปัญญาเพิ่มเติมมูลค่าเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึก อาทิ ข้าวแต่นของจังหวัดลำปาง ผ้าทอของจังหวัดลำพูน เป็นต้น

ตารางที่ 4: แสดงผลสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม	✓		

ความคิดเห็น	ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม		
	สูง	กลาง	ต่ำ
ผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก	✓		
ผู้ประกอบการธุรกิจคมนาคมขนส่ง		✓	
ผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจเพื่อความบันเทิง	✓		
ผู้นำชุมชนท่องเที่ยว	✓		

ทั้งนี้ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวที่มีต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ด้านสิ่งแวดล้อม ยังพบว่า พื้นที่ชุมชนได้ตระหนักถึงการจัดการด้านขยะ โดยมีระเบียบการรักษาความสะอาดในพื้นที่ และจังหวัดน่านก็ได้รับรางวัลเมืองสะอาดระดับโลก รวมถึงการเกิดเส้นทางในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ อาทิ เช่น เส้นทางgreen เป็นเส้นทางที่รวมแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางปั่นจักรยาน เส้นทางเลาะชายแดน และออกแบบเส้นทางใหม่ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของนักท่องเที่ยวเช่น เส้นทางฝีมือ เกษตรกรรม ผจญภัยธรรมชาติวิถีชีวิต อาหารการกินที่มีเรื่องราวเพื่อให้นักท่องเที่ยววางแผนผ่านระบบบริษัทนำเที่ยวและออกแบบ นอกจากนี้จังหวัดลำปาง ได้เล็งเห็นถึงการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติ อาทิ กิจกรรมปลูกป่า การพักแบบโฮมสเตย์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย

อาจกล่าวได้ว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน ในพื้นที่ แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ภาพรวม พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เล็งเห็นถึงข้อดีในการส่งเสริมผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเมืองรอง โดยเตรียมความพร้อมในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในทุกช่วงฤดูกาล ตลอดจน การผลักดันนำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว ในมุมมองผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ยังพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่นิยมมาใช้บริการ แต่พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางมาด้วยตนเอง ด้านธุรกิจที่พักแรมพบว่า มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการในช่วงวันหยุดยาวเพิ่มมากขึ้นหลังจากมีการกระตุ้นส่งเสริมผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเมืองรอง เช่นเดียวกับธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่มีผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้นในช่วงเทศกาลวันหยุดยาว

สำหรับธุรกิจจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก พบการรวมกลุ่มกันของสินค้าในชุมชน เล็งเห็นถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อตอบสนองกลุ่มผู้ซื้อมากขึ้น ในด้านธุรกิจขนส่ง บริษัทรถเช่าจะมีผู้ใช้บริการมากขึ้นเล็กน้อย เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว ในด้านความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจนันทนาการและธุรกิจบันเทิง ยังมองว่ากลุ่มผู้มาใช้บริการยังเป็นกลุ่มของคนในพื้นที่ที่มีอยู่เดิม และในด้านตัวแทนผู้นำชุมชน ได้เล็งเห็นว่าการส่งเสริมนโยบายเมืองรองของทางภาครัฐ เป็นสิ่งที่ควรผลักดันให้เกิดความต่อเนื่อง ของโครงการต่อไป โดยเน้นแผนพัฒนาที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป

5. อภิปรายผล

ผู้ประกอบการในพื้นที่พบว่ารายได้ลดลง 80% ในช่วงโควิด หน่วยงานภาครัฐจึงได้รับนโยบายการกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเน้นการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องด้วยงบประมาณจำนวนมหาศาล อาจส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวกันอย่างมาก เมื่อพิจารณาถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและตัวเลขรายได้จากการท่องเที่ยวที่อาจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็เชื่อว่าการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น ซึ่งอาจจะละเลยต่อการคำนึงถึงผลเสียที่จะตามมาจากการท่องเที่ยวที่มีผลต่อสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น เช่นเดียวกับไฟทิวไรต์ พงศบุตร และวิลาศวงศ์ พงศบุตร ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม⁴ สอดคล้องกับนิคม จารุมณี ที่ได้สรุปบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่กล่าวว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ ถือเป็นรายได้ลำดับ 1 เมื่อเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่น ๆ รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปแบบเงินตราต่างประเทศมีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน เป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชาชน อย่างกว้างขวางสร้างงานสร้างอาชีพมากมาย และเป็นการเสริมอาชีพด้วยอาชีพที่เกิดต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการโดยเฉพาะในธุรกิจทางตรง การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์สูงสุด อีกทั้ง ยังเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี⁵ สอดคล้องกับการจัดประชุมกลุ่มย่อยที่พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว เล็งเห็นถึงความสำคัญ ในการส่งเสริมผลักดันของภาครัฐในการกระตุ้นการท่องเที่ยวในชุมชน ให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ และกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชนด้วยการผลักดันให้นักท่องเที่ยวเดินทางเชื่อมโยงจากเมืองหลักสู่ “เมืองรอง” มากขึ้น เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างรวดเร็ว ลดความเหลื่อมล้ำ

อย่างไรก็ตาม ในปี 2563 ที่ทั่วโลกต่างประสบปัญหา โควิด 19 แผนการดำเนินงานของภาครัฐ ในยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองรอง เพื่อยกระดับศักยภาพจังหวัดรองการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน เพื่อส่งเสริมความสมดุลเชิงพื้นที่ในการท่องเที่ยว การส่งเสริมความสมดุลเชิงเวลาและฤดูกาลในการท่องเที่ยว การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือเทศกาลประจำปี ในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ (Man - Made Attractions) นั้น ในการจัดประชุมได้มีการแสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวที่น่าสนใจ กล่าวคือ แพนดิงกล่าวจะสามารถนำมาใช้ได้ โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้กิจกรรมทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวภายในประเทศให้มากขึ้น และต้องตระหนักถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาด้านแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวที่พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการที่ทำให้เกิดความแตกต่าง 2 ปัจจัย คือ ด้านประชากรศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ เป็นต้น และด้านปัจจัยจิตวิทยา คือ ประชากรในแต่ละภูมิภาค แต่ละประเทศจะมีวัฒนธรรมและค่านิยมที่แตกต่างกัน

⁴ ไฟทิวไรต์ พงศบุตร และวิลาศวงศ์ พงศบุตร, คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536).

⁵ นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2544).

ส่งผลให้เกิดความชอบที่แตกต่างกัน⁶ สอดคล้องกับการจัดกลุ่มทางการตลาดของ ททท. จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนรุ่นใหม่ (Gen-Y) วัยเกษียณมั่งคั่ง (Silver Age) กลุ่มครอบครัววัยหนุ่มสาว (Millennial Family) กลุ่มเดินทางเป็นครอบครัวใหญ่ (Multi-Gen) กลุ่มนักท่องเที่ยว สตรี และนักท่องเที่ยวระดับบน ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนมีความต้องการที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานตามโครงการที่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรอง ควรมีการประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอน โดยอาจจะนำหลักการของ CIPP Model เพื่อประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) ประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) การประเมินผลกระทบ (Impact) และประสิทธิผลของการดำเนินงาน (Outcomes) เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปจัดทำแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ อรรถวุฒิ พงษ์โสภาวิจิตร และธนวิทย์ บุตรอุดม⁷ ได้นำเทคนิคการประเมินแบบ CIPP Model เป็นแบบการประเมินที่ครอบคลุมทุกด้านหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว อันเป็นการประเมินแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ การพิจารณาถึงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กระแสทิศทางสังคม การเมือง สภาพเศรษฐกิจ ปัญหา นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจน ทำให้สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนโครงการ ในด้านการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่ อาทิ กำลังคน จำนวนคน งบประมาณ แหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือ รวมถึงการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ อันสามารถส่งผลต่อการจัดกิจกรรมโครงการได้อย่างเหมาะสม ด้านการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการหาอุปสรรค ข้อดี ข้อบกพร่อง การดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ อันเป็นข้อมูลย้อนกลับจนนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานต่อไปได้ และด้านการประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมด ทำให้ทราบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเทียบกับเกณฑ์บ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ รวมถึง การนำแนวคิดการจัดการ มาบริหารงานในกระบวนการทำงานร่วมกับบุคลากรหลายกลุ่ม โดยการวางแผนการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน ให้มีการควบคุม การวางแผนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ภายใต้สภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยยึดหัวใจหลักสำคัญ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่นเดียวกันกับ กิจจา บานชื่น และกณิกนันต์ บานชื่น⁸ ได้ให้ความเห็นว่าการจัดการ คือ กระบวนการ กิจกรรม การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ โดยดำเนินไปในแนวทางตามที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ด้วยความร่วมมือกันของกลุ่มคน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ โดยความสำคัญของการจัดการ คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผล

⁶ ราณี อธิชัยกุล, การจัดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2557).

⁷ อรรถวุฒิ พงษ์โสภาวิจิตร และธนวิทย์ บุตรอุดม, การประเมินโครงการฟ้าใสไร่มีลพิษ สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัด ลำปาง, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์, (2558), 3(2), หน้า 121-142.

⁸ กิจจา บานชื่น และกณิกนันต์ บานชื่น, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2559).

6. ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐควรมีนโยบายที่มีความต่อเนื่อง โดยให้จัดทำแผนที่มีความเห็นจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคเอกชนผู้ประกอบการ ภาคชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ และความต้องการในการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนในพื้นที่

7. เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. นโยบายการท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จากเว็บไซต์ https://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=5953&filena me=index
- กรวรรณ สังขร. แหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวตลาดใหม่. เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2555
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - 2564). สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2561, จากเว็บไซต์ https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=312
- นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์, 2544
- ไพฑูริย์ พงศบุตร และวิลาสวงศ์ พงศบุตร. คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536
- ราณี อธิชัยกุล. การจัดการท่องเที่ยวเฉพาะทาง. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557
- อรธวุฒิ พงษ์โสภาวิจิตร และธนวิทย์ บุตรอุดม. การประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สรรสร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัด ลำปาง. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 2558. 3(2). หน้า 121-142.